

Debatverslag *Kunst Connected Noord-Nederland*

Op **zaterdag 17 januari 2015** vindt in De Oosterpoort tijdens Eurosonic | Noorderslag een debat plaats over dilemma's en kansen in de cultuursector. Dit in aanloop naar de advisering door de Raad voor Cultuur over het cultuurbeleid in de periode 2017-2020 en in aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen. Organisatiestrateg **Thomas van Dalen** leidt het debat, dat bestaat uit interviews, vier praktijkcases en debatten. De organisatie is in handen van de gemeente Groningen, de Raad voor Cultuur en Kunsten '92 in samenwerking met Eurosonic | Noorderslag en de Hanzehogeschool.

DEEL 1: DE CULTUURAGENDA

Film Cultuurverkenning

De Raad voor Cultuur schetst trends als verstedelijking en globalisering, met technologische mogelijkheden voor verbindingen tussen het lokale en de wereld en een zoektocht naar nieuwe verdienmodellen en informele netwerken. Kunstenaars zijn gedreven, autonoom en zelfredzaam. Verborgen werkloosheid onder kunstenaars neemt toe, terwijl de focus op verdieping en topcreatie afneemt. Publiek wil meer worden vermaakt, er is festivalisering. Culturele omnivoren bepalen zelf waar en wanneer zij van cultuur genieten. Vergrijzing slaat toe bij traditionele kunstvormen. Beleid zou aan moeten sluiten bij deze trends.

Thomas van Dalen in gesprek met Joop Daalmeijer

Gesprek met Joop Daalmeijer (voorzitter Raad voor Cultuur)

Joop Daalmeijer wil vooral zijn oor te luisteren leggen in de regio. Cultuurbeleid zou vooral gemaakt moeten worden in stedelijke centra. De opgave van het Rijk is om dat financieel mogelijk te maken en te zorgen voor een deken van landelijke cultuur. In de culturele wereld is heel wat gebeurd. Bezuinigingen hebben geleid tot minder geld voor makers. Dit leidt tot werkloosheid en inkomstenderving. Orkesten werken meer met deeltijdaanstellingen en zzp'ers. De helft van de acteurs op grote podia verdient bruto minder dan 10.000 euro per jaar. Met de Sociaal-Economische Raad (SER) is afgesproken een stuk te maken over zzp'ers. Enerzijds is het niet de bedoeling de cultuursector opnieuw op te schudden. Anderzijds kijkt de Raad verder dan 2020 en zullen verstedelijking, e-cultuur en de positie van jongeren nadrukkelijk aandacht krijgen. Vanaf 2017 raken

post-academische opleidingen beeldende kunst hun subsidie kwijt en verdwijnen deze. Incidenteel geld voor gefuseerde orkesten valt dan ook weg. In 2017 stopt in totaal 70 miljoen euro aan incidenteel geld. De Raad hoort in aanloop naar haar advies graag hoe stedelijke centra aankijken tegen cultuurbeleid.

Max van den Berg

Gesprek Max van der Berg (Commissaris van de Koning in Groningen)

Max van der Berg wijst erop dat op de Martinitoren gisteravond een projectie van een potlood was te zien om een statement te maken over de aanslag op Charlie Hebdo. Docenten van Academie Minerva voelen zich maatschappelijk betrokken en bestuurders werkten direct mee aan dit initiatief. Noord-Nederland vormt een kwart van het oppervlak, maar slechts 10% van de bevolking van Nederland. Gedreven cultuurmakers zijn daarom op elkaar aangewezen en de netwerken zijn sterk. Evenementen en instellingen als Noorderslag, Noorderzon, Noorderlicht, NNT, NNO, de Noordelingen en Het Houten Huis hebben een lange geschiedenis. Stedelijke netwerken zorgen voor verbinding in heel Noord-Nederland en over de grens met Duitsland, waarbij digitalisering een grote rol speelt. De infrastructuur en het organiserend vermogen zijn enorm, de prioriteiten voor investeringen liggen soms anders. Er zou een investeringsprogramma voor cultuur moeten komen, niet alleen omwille van de sector, maar ook omdat het een pullfactor is voor mensen en bedrijven. Phillips in Drachten heeft 2.000 werknemers en verwacht topkwaliteit in onderwijs en cultuur. Veel organisaties werken keihard met een laag budget en veel vrijwilligers. Het Noorden is een van de meest geweldige onderwijsgebieden van Nederland, maar dat kan niet zonder goede culturele instellingen. Die spelen ook in op krimp en armoede. Zo speelt NNT Shakespeare met jongeren uit bepaalde buurten in Hoogezand, waardoor hun zelfvertrouwen toeneemt. Cultuur beweegt. Noordelijke voorstellingen spelen door heel Nederland en stellen maatschappelijke vraagstukken aan de orde. VNO/NCW Noord doet veel aan cultuur. Bedrijfsleven en cultuur gaan samen op internationaal stedenbezoek. Verbindingen zijn belangrijk, maar dit geldt ook voor de breedte van vooropleidingen. De Noorderlingen hebben veel toppers afgeleverd. Verhalen over meer ondernemerschap zonder besef van de inspanningen, innovatieve potenties en prestaties zijn soms te gemakkelijk. Het zou goed zijn niet als regio's onderling te strijden over de verdeling van budgetten, maar te kijken waar welke potentie ligt en te zorgen voor een fatsoenlijke verdeling. Het zou zonde zijn dermate te bezuinigen dat potentie en vernieuwing gesmoord worden. Een investeringsagenda voor cultuur werpt op meerdere terreinen vruchten af.

Gitta van den Akker en David van Griethuysen

**Presentatie manifest *Energie voor de regio*
door David van Griethuysen (Het Houten Huis) en Gitta op den Akker (Landgoed Nienoord)**

Stel dat een 22^e-eeuwer terugkijkt op de economische motoren van het Noorden. Dat was graan in de 19^e eeuw. Mosterd, suiker, melk en gas in de 20^e eeuw. Stel dat in deze eeuw cultuur de motor is van economie, innovatief denken, burgerschap en duurzaamheid. Investeren in het onbekende is nodig om verscholen rijkdommen verder te doen opbloeien. Het manifest wil de kracht van kunst laten zien en oplossingen aandragen. Kunst verbindt inwoners met hun omgeving en stad met het platteland in de hele Waddenregio. Kunst versterkt het imago, scherpt kritisch denkvermogen in een veranderende wereld en trekt mensen en bedrijvigheid aan. Het Noorden kan als open lab voor kunst en wetenschap fungeren. Kunst kan nieuwe routes creëren in tijden van krimp, aardbevingen, vergrijzing, werkloosheid en wantrouwen jegens de overheid. Het manifest roept op lef te tonen door te investeren in kwaliteit, regionale ambities te voeden en in te spelen op flexibiliteit door regels los te laten. Het Noorden verdient de realisatie van zijn dromen.

Marga Kroodsmas

Statement 1

Marga Kroodsmas (directeur Jonge Harten Festival) ziet festivals een spilfunctie vervullen in talentontwikkeling, coproducties en publieksbereik. Theaterfestivals zijn flexibel en ondernemend. Ze sprongen in het gat dat productiehuzen achterlieten toen hun subsidiëring stopte en ondersteunden jonge makers door hen te ontdekken, te coachen en podia te bieden. Toch staan ook theaterfestivals sinds de bezuinigingen in de overlevingsstand om inspirerend theater te blijven bieden met te weinig betaalde uren zonder af te vlakken tot plat vermaak. Theaterfestivals werken sectoroverstijgend samen, trekken jaarlijks nieuw publiek, programmeren met lef en hebben veelal een vrouw aan de top. Festivals moeten bruggen slaan tussen makers en publiek. Steden moeten hun productiefunctie serieus nemen. Daarom een viervoudige oproep aan bestuurders en politici.

1. Stimuleer en verduurzaam de positie van festivals in de keten van talentontwikkeling.
2. Zet naast talentontwikkeling ook publieksoptwikkeling op de agenda.
3. Stimuleer de productiefunctie van stad en omgeving.
4. Formuleer met festivals samen de beoogde kwaliteit.

Marcel Mandos

Statement 2

Marcel Mandos (artistiek directeur Noord Nederlands Orkest) bestrijdt de opvatting dat het na de bezuinigingen van Halbe Zijlstra wel mee zou vallen. Het is dramatisch. Natuurlijk is de culturele sector creatief, maar er is een ondergrens overschreden. Een orkest is een Zwitsers uurwerk waarin elk radartje precies in elkaar past. Dat bereik je alleen door training. Orkesten hebben moeten fuseren en moeten veel meer met freelancers werken. Stel dat Frank de Boer woensdag freelancevoetballers benadert om donderdag mee te trainen en vrijdag tegen FC Groningen te spelen. Dat is ondenkbaar. Orkesten en toneelgezelschappen moeten het wel met steeds minder eigen mensen doen. Eigenlijk is het vreemd dat Geert Wilders niet opkomt voor orkesten, die vierhonderd jaar Europese cultuurgeschiedenis vertegenwoordigen. Het publiek voor traditioneel klassiek neemt af. Het NNO loopt voorop met veranderprocessen en werd twaalf jaar geleden verguisd door met rappers samen te werken en vijf jaar geleden met dj Armin van Buuren. Bij de inauguratie trad hij op met het Concertgebouworkest en kon het blijkbaar wel. Behoud van het klassieke erfgoed is essentieel, maar zonder publiek heeft een kunstinstelling ook weinig zin. Engelse orkesten spelen 60% klassiek en 40% andere genres. Het Dallas Symphony Orchestra speelt 18 weken klassiek en 23 weken andere genres. Gelukkig is dit taboe doorbroken. Het zoeken van nieuw publiek met behoud van de eigen identiteit is belangrijk. NNO presenteert zich ook op andere locaties, van Lowlands tot Vera, om de kracht van klassieke muziek te tonen. Een maatschappij zonder kunsten heeft geen enkele zin.

Jan Pier Brands

Statement 3

Jan Pier Brands (directeur Stichting Harmoniekwartier en knooppunt muziekindustrie Noord-Nederland) zette afgelopen jaar met noordelijke festivals, zzp'ers en kennisinstellingen een lab op om voor elkaar van toegevoegde waarde te zijn. Een festival is een plek waar een dorp ontstaat en iets dat daar voortdurend innoverende oplossingen voor verzint. Noordelijke festivals zijn sterk gericht op de gemeenschap en werken als regio samen met bedrijven en instellingen. Innovaties werken als katalysatoren voor de hele creatieve industrie. Into the Great Wide Open (Vlieland) onderzoekt met de lokale gemeenschap, Vitens en de TU Delft hoe drinkwater bij het publiek komt. Een stagiaire bedacht een opvouwbeaker die festivals landelijk gaan gebruiken. Into the Great Wide Open is ook betrokken bij het streven van Vlieland energiezelfvoorzienend te worden in 2020. Welcome to the Village (Leeuwarden) zoekt met gebruikers en de TU Delft manieren om het 3 km lange fietspad naar de camping duurzaam te verlichten. De noordelijke festivals, kennisinstellingen en het bedrijfsleven willen hun innovaties onderling delen in het lab en Europees vermarkten via Eurosonic. Om deze samenwerking te faciliteren is handgeld nodig om kleine investeringen te doen. Het lab past ook goed binnen het topsectorenbeleid creatieve industrie.

Dorothea van der Meulen

Statement 4

Dorothea van der Meulen (dean Academie Minerva) demonstreerde met docenten en studenten vorige week voor de vrijheid van de kunsten. Daar ontstond het idee om op de Martinitoren een potlood te projecteren en binnen een week is het met de gemeente mogelijk gemaakt. Talentontwikkeling is erg belangrijk en verdient beleid. Anders dreigt een generatie van 20- tot 40-jarigen te ontstaan die niet door kan groeien. Minerva werkt samen met veel instellingen, onder meer met het UMCG (ziekenhuis) en het Drents Landschap om te exposeren. Groningen is een aantrekkelijke stad voor internationale studenten. Bij beeldende kunst komt 40% van de studenten uit het buitenland; bij vormgeving 30%. De hele wereld vormt het speelveld. Zo komt er een expositie in Shanghai met studenten en docenten waar het bedrijfsleven op in kan haken. Kunst kan zo een voortrekkersrol spelen voor heel Noord-Nederland. Kunstinstellingen moeten nog meer verbindingen leggen, uitwisselen en samenwerken.

De zaal discussieert mee

Debat zaal

Marije van der Heide (CultuurClick Groningen) stelt dat alles staat of valt met kwalitatief cultuuronderwijs op basisscholen om jonge kinderen nieuwsgierig te maken.

Simon Tijmsma (Provincie Fryslân) hoort veel mensen die van subsidies afhankelijk zijn.

Eileen Blackmore van House of Design roept op meer te betalen voor diensten van creatievelingen en niet een goed voorbereide presentatie te belonen met slechts een fles wijn.

Lennart van der Meulen (directeur VPRO) hield tijdens Eurosonic een keynote speech. De afgelopen jaren is de creatieve industrie te makkelijk in de uitverkoop gedaan. Het gebeurt ook met media en muziek. In de culturele sector heeft een kaalslag plaatsgevonden. Een sterke creatieve sector is noodzakelijk omdat het land culturele infrastructuur nodig heeft om voort te bestaan in een geglobaliseerde wereld. Het water stroomt de verkeerde kant op in de cultuurdelta. Grote multimediabedrijven slurpen geld weg en investeren niet in Nederland. We moeten het zelf doen en subsidies zijn nodig. Het enige voordeel van de bezuinigingen is dat de culturele sector zelfbewuster is geworden. Het onderscheid bij subsidies tussen verschillende sectoren moet kleiner.

Hans van Maanen (voorzitter Kunstraad Groningen) vraagt zich af waarom de bezuinigingen in Nederland zo weinig protest oproepen bij consumenten. In andere landen is cultuur veel meer geïntegreerd in de maatschappij. De maatschappelijke inbedding verdient versterking. Juist op stedelijk niveau moeten de maak-, distributie- en receptiekanten beter verbonden worden vanuit een regionale benadering.

Berend Vis ziet kunst en cultuur als ontzettend belangrijk onderdeel van het dagelijks leven om invulling en inhoud te geven aan het eigen bestaan. Dit aspect zal steeds zwaarder gaan wegen en heeft nu aandacht nodig om een behoorlijk niveau van bestaan te garanderen.

Marianne Versteegh van Kunsten '92 reageert bij Thomas van Dalen

Jeroen van Erp (directeur Fabrique, lid topteam creatieve industrie) vindt de analyse van Lennart van der Meulen prikkelend. Tot nu toe mist hij het woord ondernemerschap in de discussie, wat nodig is om cultuur te laten vliegen. Het is waar dat meer voor cultuur betaald zou moeten worden, maar dan moet je ook goed nadenken over welke waarde je toevoegt en dat veel explicieter maken.

Pauline Durlacher (Schrijversvakschool Groningen) mist letteren in het verhaal. Uitwisseling tussen kunsten is een goede zaak, maar zijn er wel subsidies voor letteren?

DEEL 2: POLITICI AAN HET WOORD

Sjoerd Feitsma, Rein Munniksma, Paul de Rook en Bote Wilpstra in gesprek met Thomas van Dalen

Noordelijke bestuurders

Paul de Rook (wethouder Groningen) stelt dat de hele culturele sector op een kruispunt staat. Het gaat niet alleen om verdeling van budgetten, maar ook om cultuureducatie, podia en de verhouding tot de creatieve industrie. Niet alles moet op het bord van de lokale overheid komen: het gaat erom samen de koers te bepalen. Hij heeft behoefte aan nieuw overleg en nieuwe arrangementen en roept het ministerie op met de regio te overleggen om de sector in verbinding overeind te houden.

Sjoerd Feitsma (wethouder Leeuwarden) ziet grote kansen om cultuur vanuit de regio te benaderen en verbindingen te zoeken, ook met de sociaal-economische en maatschappelijke waarden van cultuur. De regio moet van zich laten horen, niet om de hand op te houden, maar om aandacht te vragen voor de krachtige en prachtige instellingen en de fantastische jonge culturele ondernemers.

Rein Munniksma (gedeputeerde Drenthe) hamert op het belang van cultuureducatie. Scholen en ouders richten zich te veel op het trainen van rekenen en taal voor de Cito-toets. Chinezen zijn daar ook goed in en om het meest innovatieve land ter wereld te worden, moet er veel meer op creativiteit ingezet worden, al vanaf 1,5 jaar oud. De inspectie moet cultuur ook beoordelen bij het toetsen. De focus moet niet alleen op steden liggen. Het Drentse landschap is met rural art het grootste theater van Nederland. Kunst kan uitstekend verbonden worden met ruimtelijke ontwikkeling. De aanpak van krimp moet niet alleen het instellen van nieuwe instituties behelzen, maar ook culturele instellingen betrekken met innovatief beleid zodat er wat te beleven is op het platteland.

Joop Daalmeijer (voorzitter Raad voor Cultuur) reageert dat een advies over cultuureducatie is overgenomen door de minister; het komt terug in het basisonderwijs onder meer met geld van Joop van den Ende. De Raad vraagt constant aandacht voor cultuureducatie. Steden zijn mede verantwoordelijk voor wat om hen heen gebeurt. Veel instellingen trekken de regio in, zoals het NNO.

Sjoerd Feitsma (wethouder Leeuwarden) pleit ervoor bij cultuureducatie gebruik te maken van bestaande instellingen, zodat een sterk en flexibel netwerk ontstaat met gehele dekking. In Leeuwarden is dat al gelukt in het primair onderwijs en is de ambitie dit uit te rollen in het voortgezet onderwijs.

Bote Wilpstra (gedeputeerde Groningen) onderschrijft samenwerking in noordelijk verband. De

nieuwe provinciale Cultuurnota zal een aantal accenten krijgen. De provincie wil budgetten flexibeler in kunnen zetten om in te spelen op veranderende omstandigheden, meer doen aan talentontwikkeling en verbindingen leggen met het bedrijfsleven en economische budgetten. Bedrijven verwachten een behoorlijk culturaanbod in de regio en daar hoort ook een bijdrage vanuit het bedrijfsleven bij. De procedures van de Cultuurnota's van provincie en stad worden in elkaar geschoven, opdat instellingen geen dubbel werk meer hoeven te doen. Subsidiëring krijgt ook meer afstemming.

Paul de Rook (wethouder Groningen) wil met zijn nieuwe arrangementen in kunnen spelen op nieuwe verbindingen. Het is nu nog onbekend wat over tien jaar topklasse zal zijn en de Cultuurnota moet niet te veel een momentopname eens in de vier jaar zijn. De verdeling tussen Rijk (productie) en gemeente (huisvesting) gaat niet langer op. Tegelijk zijn gemeenten verantwoordelijk voor het podiumaanbod en buitenschools kunstonderwijs. Er zijn andere afspraken met het Rijk nodig om de sector overeind te houden en kwaliteitsimpulsen in de hele keten te realiseren.

Sjoerd Feitsma (wethouder Leeuwarden) combineert ambities graag met rustig kijken hoe de veranderingen van de afgelopen drie jaar nu precies geland zijn in de culturele sector. Daar bestaan verschillende beelden over.

Rein Munnikma (gedeputeerde Drenthe) vindt overleg en samenwerking een sterk punt van het Noorden. Het proces kan beter, maar er zit ook een spanning tussen het verminderen van vragen aan instellingen en voldoende politieke verantwoording. De verplichte 1% voor cultuur bij ruimtelijke ingrepen is een oude mindset. Overheden moeten bij ruimtelijke ingrepen cultuur betrekken. Bij de opening van de vaarverbinding Erica-Ter Apel heeft Noorderlicht het kanaal mooi op de kaart gezet.

Paul de Rook (wethouder Groningen) hoort van kunstenaars uit Groningen dat ze een teruglopende opdrachtenportefeuille aanvullen met werk uit Leeuwarden, wat pleit voor een regionale benadering. Vernieuwingen en experimenten hebben een andere sturing nodig, waarbij de overheid meer durft los te laten. Het zou goed zijn als het Rijk ruimte geeft voor regionale experimenten, waarbij krachtige steden in sterke verbinding staan met de regio.

Arno Rutte, Jacques Monasch en Jasper van Dijk

Tweede Kamerleden

Jacques Monasch (PvdA) pleit ervoor de beleving van cultuur te versterken, waarbij onderwijs en cultuureducatie een cruciale rol spelen. Het programma-aanbod moet diverser wat betreft leeftijd, afkomst en gezindte. Een goed voorbeeld is het diverse publiek bij de voorstelling *Mijn vader, de expat*. Los van bezuinigingen moet diversiteit een prominentere plaats krijgen.

Arno Rutte (VVD) ziet dat kunst en cultuur in de stad Groningen geworteld zijn, ook in het onderwijs. Zijn dochter kreeg van de lokale harmonie op school een bugel mee naar huis en is zo enthousiast geworden over blaasinstrumenten. In het debat waren inspirerende verhalen te horen over het belang van cultuur en het maken van verbindingen met publiek, bedrijfsleven en onderwijs. Tegelijk is er ook nog somberheid. Bij inkomstenderving is dat begrijpelijk, maar het is dan zaak om geld elders te zoeken door verbindingen aan te gaan. Ook moet meer betaald worden voor de waarde van cultuur. De afgelopen jaren lieten een enorme toename van publiek zien en een toename van andersoortige inkomsten. Hier valt nog meer uit te halen. Waar de grenzen in zicht zijn, is wellicht subsidie nodig.

Jasper van Dijk (SP) vond de bijdrage van het NNO aansprekend. De cultuursector lijkt wel op een Sovjet-fabriek waar bij een werkbezoek de schijn wordt opgehouden terwijl het achter de schermen armoedig is. Ontken niet de vermolming en uitholling die zich uit in lagere beloningen en meer flexibele contracten. Bij gelijkblijvend budget zal in 2017 veel tijdelijk geld wegvallen en ontstaat een stoelendans van instellingen die allemaal willen blijven bestaan.

Presentator Thomas van Daalen vraagt of de Kamerleden voelen voor een noordelijk experiment waarbij het geld van alle partijen wordt samengevoegd om nieuwe antwoorden te vinden passend bij deze tijd.

Arno Rutte (VVD) sluit niet uit dat het goede resultaten op zou kunnen leveren, maar vindt het vooral klinken als een ambtelijke herverdeling. Het gaat om verbindingen onderling, met het bedrijfsleven en internationaal. De mooiste vernieuwingen in Silicon Valley ontstaan in samenwerking met kunstenaars, technici en commerciëlen. Het bedrijfsleven dient te investeren in kunstenaars. Opleidingen moeten dergelijke verbindingen in jaar één onder de aandacht brengen.

Jasper van Dijk (SP) is altijd voor nieuwe vormen en lijkt het prima als de Raad voor Cultuur hierover adviseert. Een valkuil is wel dat ambtelijk hekjes verzet worden terwijl er de facto weinig verandert. Een ander risico is dat het Rijk het de regio helemaal zelf laat doen, waarmee ook het budget wegvalt.

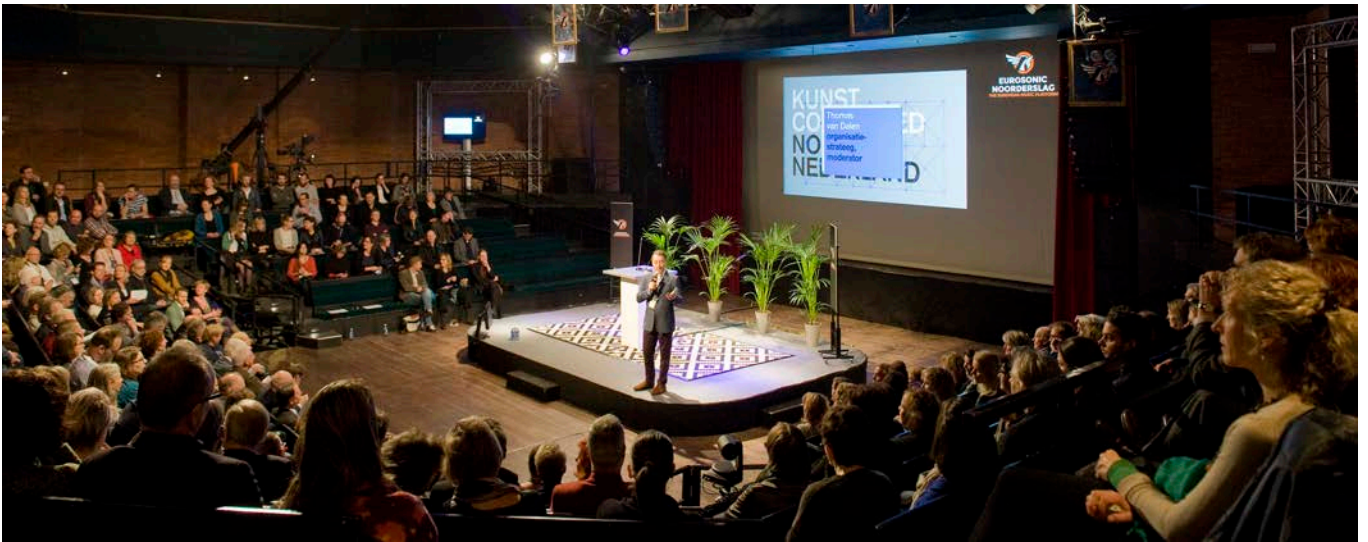
Jacques Monasch (PvdA) is iets te veel centralist voor dit charmante idee en wil een doorleefd cultuurbeleid voor heel Nederland. Leeuwarden is culturele hoofdstad 2018 geworden met een heel andere visie op cultuurbeleid en het is prima te kijken naar de kracht van regio's. Tegelijk moet elke burger en elk kind waar dan ook zich creatief kunnen ontwikkelen en cultuur kunnen beleven. Natuurlijk moet bekeken worden waar landelijke regelgeving knelt. Maar cultuur vormt burgers, maakt hen creatief en mondig. Dat moet niet weggestopt worden in een experiment.

Arno Rutte (VVD) vermoedt dat het beleid van de afgelopen jaren de verbinding tussen cultuur en maatschappij versterkt heeft. Musea zijn voller dan ooit. Orkesten vinden publiek op nieuwe manieren en zien dat terug in de inkomsten. Zorgen over budgetten zijn begrijpelijk, maar het valt niet te ontkennen dat er goede dingen zijn gebeurd. Regionaal is het goed subsidievoorwaarden onderling af te stemmen en te bekijken wat past bij de regio. Het Shakespearetheater past bij Diever, Eurosonic bij Groningen.

Jasper van Dijk (SP) herinnert eraan dat het tweede kabinet-Rutte geen cent heeft teruggedraaid van de bezuinigingen. De Raad voor Cultuur mag alleen binnen het budget adviseren en pas na een discussie in de Kamer mocht het voor de periode na 2017 vrijer.

Jacques Monasch (PvdA) reageert dat het mede door de inbreng van de PvdA kwam dat na 2017 buiten de huidige financiële en politieke kaders geadviseerd wordt.

Arno Rutte (VVD) stelt dat de sector niets heeft aan een advies dat losstaat van de politieke realiteit.

Quirijn van den Hoogen (docent kunst- en cultuurbeleid Rijksuniversiteit Groningen) kan zich alles voorstellen bij het leggen van verbindingen, maar vindt dat de politici de bal te veel bij de sector neerleggen. Crises worden alleen geframed in het kader van economie en veiligheid en niet cultureel, waardoor de culturele sector ook niet als partner wordt gezien voor oplossingen.

Paul de Rook (wethouder Groningen) sprak een voetbalclub die vijftien jaar geleden een ledenstop had. Daardoor ontbreekt nu de A-selectie. Hetzelfde dreigt te gebeuren in de cultuursector doordat productiehuzen zich niet kunnen doorontwikkelen.

Menno Conner (programmamanager bij het Kenniscentrum Kunst & Samenleving van de Hanzehogeschool) vindt dat politici zelf meer verantwoordelijkheid moeten nemen en minder moeten overlaten aan adviesraden wanneer zij het echt een maatschappelijk thema willen maken.

Arno Rutte (VVD) voelt er niets voor dat de politiek zich meer inhoudelijk bemoeit met cultuur, dat juist vrij en onafhankelijk tot stand moet komen. De politiek moet nadenken over de kaders en subsidies, de invulling is aan professionals.

Jasper van Dijk (SP) herkent het geluid wel dat cultuur geen prioriteit heeft in de politiek. Juist met de rellen over cartoons moet de politiek pal voor de kunstenaars gaan staan. Cultuureducatie moet in groep 1 beginnen en moet ook gaan over normen en waarden en de vrijheden van kunstenaars. Politiek en cultuur zijn nauw verwant aan elkaar.

Jacques Monasch (PvdA) beleeft cultuur breed in de fractie. Woordvoerders op de gebieden cultuur, buitenland, onderwijs en integratie bezochten samen de voorstelling *Mijn vader, de expat*. Het is een opgave cultuur meer te verbinden met andere terreinen.

Arno Rutte (VVD) wil cultuur niet alleen verbinden met onderwijs, maar ook met economische zaken. De creatieve industrie wordt steeds belangrijker en de grenzen moeten vervagen.

Terugblik op debat

Joop Daalmeijer (voorzitter Raad voor Cultuur) beaamt het belang van maatschappelijke verbinding. Orkesten demonstreerden met een flashmob tegen bezuinigingen, hun publiek stond er niet. Cultuur is ook een vestigingsfactor. Het is aan de politiek om te beslissen over het opnemen van festivals in de BIS. Het is voorstelbaar dat festivals liever in de BIS zitten dan dat het Fonds Podiumkunsten telkens beslist over subsidies. Het zal wel betekenen dat budget van het Fonds Podiumkunsten naar de BIS over moet gaan. Het Rijksmuseum Twente lobbyde succesvol om subsidie binnen de BIS te behouden en maakte daarna een bloei door. Een dergelijke lobby is niet mogelijk bij het Fonds Podiumkunsten. Het is goed subsidieregelingen op elkaar af te stemmen zodat instellingen hun energie creatief en niet bureaucratisch hoeven te besteden. Bij meer nadruk op stedelijke centra hoort ook budget vanuit het Rijk. Steden weten wat er in hun omgeving en op hun scholen zou moeten gebeuren. Cultuureducatie is van groot belang. Het is mooi wanneer het Concertgebouworkest kinderen uit wijken binnenhaalt, maar zij zitten als apen naar een verroest uurwerk te kijken wanneer zij geen cultuuronderwijs hebben genoten. Het moet ook mogelijk zijn een Marokkaans orkest te laten

tokkelen met kinderen. Diversiteit wordt een belangrijk uitgangspunt. Gemeenten weten veel beter dan het Rijk wat past.

Presentator Thomas van Daalen dankt iedereen voor de inbreng en sluit het debat af.